

ОЛЕКСАНДР ІВАН ПУЛЮЙ. ВІД ХОРУНЖОГО ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ ДО РОТМІСТРА АБВЕРУ

9 вересня 1939 року ротмістр кавалерії Олександр Іван Пулюй прибув із Берліна до Кракова, недавно захопленого групою армій "Південь" військ Вермахту [1]. Загалом при народженні він отримав подвійне українське ім'я – Олександр Іван. Під час навчання у Німецькій політехніці в Бреславі (нині Вроцлав у Польщі), тривалої праці у тому ж Бреславі, а згодом Берліні та й ще кілька днів тому на службі в 9-му полку кавалерії "Фюрстенвальде" його називали по-німецьки – Гансом. Так було коротше і зручніше. Власне Гансом почали його кликати ще німецькі приятелі у Празі та Відні. Німецька громада Праги шанувала його батька Івана Пулюя – професора, а потім ректора Німецької політехніки. Олександр Іван Пулюй мав, як батько і мати, австрійське громадянство. Після аншлюсу Австрії Німеччиною у березні 1938 року став громадянином Німеччини.

Олександр Іван Пулюй народився в 1901 році у Празі в родині уродженця м. Гримайлів на Тернопільщині професора

*Олександр Іван Пулюй,
хорунжий кавалерії
8-ї Самбірської бригади
3-го корпусу Галицької Армії [1]*

Р
о
з
д
і
л
п
е
р
ш
и
ї

Німецької політехніки, знаменитого українського фізика й електротехніка Івана Пулюя. Саме того Івана Пулюя, що першим у світі працював у фізичній лабораторії з Х-променями і зробив фотографію кисті руки. Однак, як це буває в науці, першу публікацію на цю тему видав німецький фізик Вільгельм Рентген і Х-промені дістали назву "рентгенівських".

На практичній ниві електротехніки професор І. Пулюй успішно використовував свої наукові досягнення у співпраці з відомими європейськими фірмами. Він удосконалив технологію виготовлення розжарювальних ниток до освітлювальних ламп і першим дослідив утворення неонових світла. Кілька промислово розвинених країн Європи застосовували розроблену ним конструкцію телефонних станцій та абонентських апаратів. У 1902 році професор І. Пулюй став деканом першого у Європі електротехнічного факультету Німецької політехніки у Празі, а потім її ректором [2].

Незважаючи на те, що професор І. Пулюй усе життя прожив у Австрії та Чехословаччині (роботи в Києві йому не дали, як неблагонадійному з погляду царської охоранки), він був свідомим і активним українцем. Ще навчаючись у Тернопільській класичній гімназії, він з товаришами заснував гурток із вивчення української історії та літератури. У студентські роки переклав у Відні українською мовою підручник геометрії, пізніше підтримував створення Українського університету в Львові, друкував статті на захист української мови, виступав у роки Першої світової війни за відродження української державності [2]. Тому не дивно, що під впливом професора І. Пулюя його син Олександр Іван став свідомим українцем.

Професор І. Пулюй знав 15 мов, зокрема давні – грецьку і гебрейську, а до початку вивчення улюбленої фізики й електротехніки закінчив теологічний факультет Віденського університету. Спираючись на глибокі теологічні знання та практичний досвід науковця, він зміг на належно-

Професор Іван Пулюй

му рівні підійти до використання першоджерел під час перекладу Біблії українською мовою. За переклад цієї складної книги він узявся за пропозицією відомого на Наддніпрянській Україні письменника Пантелеймона Куліша. Спільна праця тривала понад двадцять років. У 1881 році українська редакція Біблії побачила світ [2].

Отож О. І. Пулюй, якому в Берлінській штаб-квартирі Абверу надали особливий ступінь “зонденфюрер К”, прирівнений до звання гауптмана, а по-кавалерійськи ротмістра [3], прибув 9 вересня 1939 року до Кракова. Як у всіх німецьких кавалеристів, його сіру польову форму “фельдграу” доповнювали шкіряні вставки. Золотисто-жовті канти “ваффенфарбе” і вишиті золотом номери полку “Фюрстенвальде” відсвітлювали темно-зелені погони. Нинішні золотисто-жовті кольори кавалерійських відзнак нагадували ротмістрові О. І. Пулюю його молодість в Галицькій Армії. Там він мав жовтий кавалерійський, а потім золотий старшинський поясок на круглій шапці над дашком, жовту кавалерійську зубчатку на ковнірі та відзнаку хорунжого на рукаві.

Шкіряний пояс ротмістра О. І. Пулюя закріплювала масивна металева пряжка із стародавнім гаслом Пруського війська “Gott mit uns” (З нами Бог), а плечі перехоплювала Y-подібна кавалерійська портупея. На головному уборі й на правій кишені мундиру красувався срібний орел із розпростертими крилами (Hoheitsabzeichen) і вписаною у круглий вінок свастикою (Hakenkreuz) у кігтях. На чорних шкіряних чоботах красувалися блискучі сталеві остроги. Належало ще одягти чорні шкіряні рукавички, але було дуже тепло.

Ротмістр О. І. Пулюй відразу після приїзду до Кракова поступив у розпорядження полковника Абверу¹ Отто Візера в структурі, що офіційно називалася “Штаб військового командування Краків I”. Наприкінці 1939 року цей штаб трансформувався в “Абверштелле Краків” під команду полковника О. Візера [4]. Бравий кавалерійський вигляд ротмістра – не дивина. Однак який вітер заніс кваліфікованого інженера, фахівця з електронної передачі мови і музики у студії “КлянґФільм” відомої берлінської фірми “Сіменс” 38-річного О. І. Пулюя до Абверу – відділу військової розвідки і контррозвідки Верховного командування Збройних сил Німеччини? Як і за які заслуги він потрапив у поле зору цієї могутньої

¹ Абвѳр (Abwehr – оборона, відсіч) – орган армійської розвідки та контррозвідки Німеччини в 1919–1944 рр. Складові підрозділи: “Абвер-І” – розвідка; “Абвер-ІІ” – організація саботажу, диверсій, терору й повстань на території ворога, розклад його військ і тилу; “Абвер-ІІІ” – контррозвідка; “Абвер-аусланд (закордон)” – вивчення потенціалу іноземних держав; “Абвер-центр” – загальний організаційний відділ.

організації? Найімовірніше, О. І. Пулюй привернув увагу служб безпеки Третього Райху та Абверу до своєї персони після 11 травня 1938 року, коли надіслав листа райхсканцлерові й головнокомандувачеві Збройних сил Німеччини Адольфові Гітлеру.

У листі до райхсканцлера Адольфа Гітлера інженер О. І. Пулюй писав, що воював у рядах Українських Січових Стрільців, яких в Австрійській армії у Першу світову війну називали за хоробрість "тірольцями Сходу". Писав, що багатьох стрільців нагороджено командуванням Центральних держав військовими відзнаками, зокрема Залізними хрестами від імператора Німеччини Вільгельма II. Українські частини після повернення німецьких і австрійських військ наприкінці 1918 року додому ще понад рік воювали з Червоною Росією, не отримуючи жодної допомоги від Антанти.

Зокрема інженер О. І. Пулюй акцентував увагу на речах, про які австрієць з походження і фронтовик Першої світової війни Адольф Гітлер не міг не знати. З добре продуманого листа виходило, що Німеччина повинна ставитися до українців як до рівноправних партнерів, здатних сформувати у майбутній війні на Сході боездатні та готові боротися з червоним окупантом України військові формуції.

Українські Січові Стрільці в Карпатах. Літо 1915 р.